

Rudolf Nilsen. Del 2. Politikeren, journalisten og dikteren.

Av Erik Odgaard, styremedlem i EGT-historielag.

Rudolf Nilsen eller Rulle som hans venner alltid kalte ham, var den første i slekten som gjennomførte en høyere skolegang – middelskole og gymnas. I de årene som ofte former de unge til hvem de skal bli som voksne - fra han var 14 til 19 år - gikk han på middelskolen og gymnaset på Vestkanten der skolemiljøet var preget av barn og holdninger fra borgerlig middelklasse. Det var ingenlunde klart hvor det ville ende med arbeiderklassegutten Rudolf fra Oslo Øst. Ville det bli starten på en klassereise for å bruke et mer moderne begrep?

Gymnastiden.

Det viste seg tidlig at han var godt vaksinert mot å forlate sin klassebakgrunn etter alt han hadde sett av elendige arbeids- og boforhold for vanlige arbeiderfamilier på Grønland, Tøyen og Grünerløkka. Allerede som 15-åring da han gikk på middelskolen på Fagerborg, skal han ha vært glødende opptatt av sosiale spørsmål. Han talte ivrig for å skaffe arbeidsfolk gode og lyse boliger og at det måtte bygges fine gamlehjem for alle som hadde strevd og slitt et langt liv. Alle kamerater og lærere fra middelskolen og gymnaset var imponert over hans modenhet både mht. kunnskap og ikke minst i tilegnelse av stoffet. Ifølge hans biograf Johan Faltin Bjørnsen brukte han frikvarterene til å snakke om positive verdifulle ting, han «ville ikke bare stå og fjase med jenter og tøyse».

Alt som 13 åring leste Rudolf daglig «Social-Demokraten» samt ukeavisen «Klassekampen» som var hovedorganene til hhv. Arbeiderpartiet og partiets ungdomsforbund. Spesielt bidro den utrettelige og revolusjonære redaktøren Eugen Olaussens i «Klassekampen» til Rudolfs politiske oppvåkning. Allerede høsten 1913 da Rudolf var bare 12 når, hadde han fått inn sitt første dikt, «Til nordenvinden!» i «Klassekampen» undertegnet bare med R.N.

Kontrasten til borgerskapet på vestkanten må ha åpenbart seg tydelig da han gikk de to avsluttende årene på middelskolen og i 1. gymnasklasse på Fagerborg høyere skole. Dette beskrev han som 16-17 åring i en lengre artikkel «Vor farve» i avisen «De unges Forbund» som var organ for norske gymnasiaster:

«Hvilken ung mand med aapne øine og hvilken ung kvinde tør negte at samfundet er bakvendt indrettet?

Er det en vordende statens embedsmand som negter, la ham da ved leilighet først ta sig en tur gennem Westend siden gennem Eastend av Kristiania. Gaar han først gennem Oscarsgaten eller Josefinegaten, trikker han dernæst til Grønland og gaar opp Lakkegaten sverger jeg han engang vil bli en nyttig embedsmand. Fortæl ham at i Graabeingardene bor det enkelte steder 10 mennesker i et rum og kjøkken. I rum bebodd av 6-10 mennesker er tuberkulosedødeligheten 32 (32%?). Hvor er veien lettest for den hvite pest? Og dette er bare et billede blant mange store.»

Fagerborg skole i Pilestredet 109. Det var her Rudolf Nilsen gikk de to avsluttende årene på middelskolen og fortsatte videre på 1. gym. som han gjorde ferdig i 1918. (Foto av Anders B. Wilsø fra 1931. Oslo Museum.)

På middelskolen på Fagerborg møtte han Henry Harm fra Tøyen som skulle bli en av hans nærmeste venner og politiske kamerater. I første gymnasieklasse ble de to kameratene kjent med Carsten Oliver Aasebøe fra Vika som også delte samme politiske interesse. Allerede høsten 1917 meldte Aasebøe seg inn Det sosialdemokratiske Ungdomsforbundet etter å ha blitt oppildnet av Arbeiderpartiets leder Kyrre Grepp på et møte i Grünerløkka sosialistiske ungdomslag. Samme høsten skjedde (som nevnt i del 1) den bolsjevikiske oktoberrevolusjonen 1917 (i begynnelsen av november etter vår kalender, den gregorianske) som mer enn noe annet skulle inspirere og forme Rudolf Nilsens og hans kameraters politiske engasjement og holdninger.

Første året på gymnaset var den gangen felles for alle. Da Rulle ønsket å gå på latinlinjen, måtte han flytte over på Hammersborg skole de to siste årene på gymnaset. Harm og Aasebøe skiftet også til Hammersborg.

På denne tiden ble trekløveret kjent med en fjerdemann, den framtidig kjent arbeiderdiker Arne Paasche Aasen, som etter hvert skulle bli den som skulle stå Rudolf Nilsen aller nærmest. Arne Paasche Aasen fulgte ikke vanlig gymnasundervisning på skolen da han planla å gå opp til artium som privatist.

Til sammen utgjorde disse fire en bolsjevikgjeng, en «firerbande». Det var godt å ha en samlet gjeng som kunne støtte hverandre når de skulle forsvare sine radikale politiske standpunkter da de må ha vært i klart mindretall blant gymnasiastene i Oslo. Rudolf Nilsen var en tid også formann i gymnassamfunnet Mars på Hammersborg.

Det var disse vennene som begynte å kalle Rudolf Nilsen for Rulle – et navn han senere ofte benyttet som alias i sin journalistiske og dikteriske karriere. Ved partisplittelsen i Arbeiderpartiet i november 1923 skulle firkløveret splittes i to – Rulle og Aasebøe tilhørte mindretallet som ble med i det nye partiet, Norges kommunistiske parti (NKP), mens de andre to forble i Arbeiderpartiet.

Rudolf Nilsen var ofte med hjem til Arne Paasche Aasen i Seilduksgata ved Birkelunden der også foreldrene delte de unges radikale politiske syn. (Moren – Augusta Aasen – som den gangen var ca. 40 år, skulle bare tre senere bli den eneste norske kvinne som er gravlagt ved Kreml-muren. Hun var en av de mange representantene fra Arbeiderpartiet på Kominterns 2. kongress i 1920. Under et flystevne utenfor Moskva ble hun truffet av en flyving og døde.)

Våren 1919 mens Rulle gikk i 2. gym. på Hammersborg høyere skole, tok han spranget inn i den organiserte politikken og meldte han seg inn i Samfundslaget som var tilknyttet Norges Sosialdemokratiske Ungdomsforbund (som var datidens navn på ungdomspartiet til det enn så lenge samlede Arbeiderpartiet).

Hammersborg skole med adresse Akersgata 73A. Det var i disse bygningene Rudolf Nilsen gikk de to siste årene på latinlinjen 1918-1920. Man skimter Akersgata i bakkant til høyre og spiret på den katolske St. Olavs kirke over taket på skolefløyen til venstre. (Foto av Wilhelm Råger ca. 1954. Oslo Museum. Byhistorisk samling.)

«Firerbanden» var aktive både i gymnasiesamfunnet på egen skole og på andres. På Hegdehaugen Høyere skole ble det holdt fellesmøter for alle gymnassamfunnene i Kristiania som omfattet «Ugle»

på Katedralskolen, «Fremad» på Aars og Voss, «Heimdal» på Vestheim. «De Unges Forbund» (DUF) på Frogner, «Mjølner» på St. Hanshaugen og «Mars» på Hammersborg.

Arne Paasche Aasen gjorde mye av seg på disse møtene med sine gester, sitt lange flagrende hår, sin bredbremmede hatt og sitt svarte kunstnerslips mens Rudolf Nilsen var mer stillferdig og akademisk i sin form. Han var den som var best likt blant de andre gymnasiastene siden han hadde evnen til å beholde roen og sakligheten i opphetede debatter mens Arne P. Aasen kunne bli både ordentlig usaklig og hissig.

Den 20. september 1919 da de hadde akkurat startet i 3. gym, holdt Rulle et foredrag om arbeiderbevegelsen i gymnasiesamfunnet på Hegdehaugen. I referatet fra møtet heter det at selv de som ikke delte hans politiske oppfatning ble imponerte. "Det var et utmerket foredrag", sier referenten som tilføyer at han ikke så med så stor uvilje på kommunismen etter foredraget. Det skal ha vært en livlig diskusjon etter foredraget – alle ventet på tordenværet ifølge referenten. Men det uteble. Til alles forbauselse lot atter hr. Nilsen «sin sol skinne fra kateteret. Han leste nå meget godt opp noen dikt som et slags supplement til foredraget», noe som skal ha vakt en veldig jubel. Så allerede som 18 åring har Rudolf Nilsens dikt og diktlesning tydeligvis engasjert over klassegrensene. Men andre ganger ble han i referater fra fellesmøter på Hegdehaugen skole sammen med sine «bolde svende» omtalt som «bolsjevik» eller som den gamle fanatiker fra «Mars».

Men sin radikale politiske innstilling til tross, hadde han fortsatt hatt en viss kontakt med Martens og KFUM, i hvert fall fram til sommeren 1919 da han var sammen med Martens og en venn av ham på en 14 dagers fottur i Rondane. Ifølge Martens skal 18-åringen Rudolf ha vært blid og snill og alltid i godt humør. Det tyder på at han må ha trivdes på fjellturen.

Men han ble nok likevel ikke «berg tatt» av det vakre Rondane. Det går fram av et brev han skrev til en venn:

«Nu er jeg færdig med Rondane for en stund. Og atter er jeg i mitt kjære Kristiania eller rettere sagt i omegnen. ... Byen er allikevel festlig i forhold til fjeldet. Byen tar imot en med aapne arme, fjeldet er frastøtende og knugende. Fjeldet er bare for gamle og syke folk. Det er dødt, men byen er levende. ... Nu er det bare tre uker igjen og saa er skolen der. Mange smaa detaljer og meget haarfint pirkeri – men ikke noget som øker trangen til disse tre ting: kjærligheten, skjønnheten og den politiske lidenskap.»

Det var ikke noen tvil om hvor hans stod politisk på slutten av gymnaset. I en polemikk i gymnasiastenes avis «De unges Forbund» våren 1920 mot Ole Irgens fra Bergen som i et tidligere svar til Rudolf Nilsen hadde brukt uttrykkene «tåpelig bolsjevikyngel» og «nedbryter», avslører han klart og tydelig sitt revolusjonære syn:

«Men social fred er et farlig princip for en undertrykt klasse som vil tilkjæmpe sig samfundsmagten. Ti *det* maa vi alle være klar over at det nu om dagen ikke gjælder de smaa lønsspørsmaal. Det er ikke først og fremst at streike sig til en litt bedre tarif. Nu er det samfundsmagten kampen gjælder. Fordi magt i dette tilfælde er ret. Vort middel er haard og hensynsløs klassekamp. Krig paa de vaaben som for oss er rene, ophidsende agitation, streiker, sabotage. I en krisetid vil det f. eks. være et godt middel at helde sand i lagrene i en maskin, for at den skal gaa varm og bli ubrukelig. Gud Mammon i hvis fotspor velsignelsens blaaklokker gror, efter hva Ole Irgens mener, maa nedkjempes med alle midler. Nødvendigheten fører det undertiden med sig at ondt er det eneste som fordriver ondt.»

Rulle som voksen.

En må huske på at alle – i hvert fall de fleste – er barn av sin tid. Selv om Norge forble nøytralt under den første verdenskrigen fra 1914-1918, preget den allikevel sterkt Rudolf Nilsen og hans generasjon. Den hadde ikke så mange illusjoner, i hvert fall ingen som hadde røtter i førkrigstiden. Ungdommen lot seg lett fenge og begeistre av nye idéer. I forordet til sin diktsamling «Den røde front» fra 1937 har Arnulf Øverland skildret perioden etter det som senere skulle bli kalt den 1. verdenskrig slik:

«Deflasjonen hadde i 20-årene fordoblet fattigfolks gjeldsbyrde, og den alminnelige bankerott hadde utarmet hele landet. Arbeidsløsheten var katastrofal. Statspoliti og militæravdelinger ble utkommandert mot demonstrasjonstog av streikende arbeidere. Arbeiderne hadde ikke råd til å kjøpe mat, den hopet seg opp hos bøndene, som måtte få statsstøtte for å la grisungene gå i destruksjonsovn. Dette i et land hvor skipsfarten under den første krig hadde håvet inn milliarder!»

Ungdommen som vokste opp i industriområder ble radikalisert i revolusjonær retning inspirert av det som hadde skjedd i Russland med opprettelsen av den sosialistiske sovjetrepublikken. Den fenget også i akademiske kretser, spesielt gjennom den kommunistiske gruppen Mot Dag som hadde sin opprinnelse fra tidsskriftet av samme navn fra 1921. Selv om Rudolf Nilsen allerede var blitt en glødende sosialist under gymnastiden, har det politiske klimaet blant studentene på universitet – der han begynte å studere sosialøkonomi i 1920 – ytterligere befestet hans revolusjonære politiske standpunkter. Han hadde en drøm om å revolusjonere samfunnet – å velte det bestående samfunnet og erstatte det med et nytt og bedre samfunn, et sant demokrati uten at en klasse utbytter en annen. Det er ingen norsk dikter som har nedfelt disse drømmene i sine dikt så ofte som ham. Eksempler på dette kommer vi tilbake til. Men først skal vi se på hans illegale virksomhet høsten og vinteren 1920/21.

Rulle som litteratur- og menneskesmugler.

Sommeren 1920 ble den 19 år gamle Rudolf innlemmet i et hemmelig illegalt arbeid for Arbeiderpartiets formann Kyrre Grepp. Han skulle hjelpe til med å smugle russisk revolusjonær litteratur fra Russland inn til Norge. Dette var litteratur som var utgitt av Den kommunistiske internasjonale, Komintern. Noe skulle brukes i Norge mens resten skulle smugles videre til andre europeiske land. I en kongelig norsk resolusjon fra 6. november 1920 var det forbud mot innførsel og utførsel av trykkeskrifter m.v. som kom fra Russland. Smuglingen fra Russland foregikk hovedsakelig via Vadsø og Kirkenes og videre ned til Kristiania med kystbåter eller med båter som skulle til andre land. På brygga i Oslo skulle Rudolf Nilsen hente materialet og frakte det til egnede skjulesteder i Arbeidersamfunnets hus i Torggata 14 og i Folkets hus på Youngstorvet. Ofte ble det både kvelds- og nattarbeid for 19-åringen. Da kom det godt med å ha et rom på loftet i Folkets hus der han kunne sove.

Foruten litteratursmugling var Grepp og hans folk med på å hjelpe illegale personer på reise til og fra Russland. Det var hovedsakelig revolusjonære fra europeiske land som hadde kommet på kant med sine lands regjeringer samt folk som skulle til og fra kongresser i Russland. Russland var på den tiden et fristed for denne typen flyktninger. Senere skulle det vise seg at dette var å flykte fra asken til ilden. Men det hadde ikke Rudolf Nilsen og hans medsamsvorne noen forutsetninger for å skjønne den gangen. Han selv var sterkt involvert i menneskesmuglingen. Han passet på at de som trengte det, kunne overnatte på loftsrommet i Folkets hus og hjalp dem også med å komme seg til Sverige via Kongsvinger.

Kyrre Grepp, Arbeiderpartiets legendariske partileder fra 1918 til 1922. Han døde i 1922 av tuberkulose, bare 42 år gammel. Hans skjegg er tydeligvis inspirert av kjente russiske revolusjonære.

Denne smuglervirksomheten kunne ikke gå uopdaget i lengden. Om morgenen kl. 9 nyttårsaften 1920 slo Kristiania-politiet til mot Folkets hus på Youngstorget. Politifullmektig Roll-Hansen og fem oppdagelsesbetjenter innfant seg på kontorene i 5. etasje for å forhøre partiformann Kyrre Grepp i anledning av forbudet mot inn- og utførsel av litteratur fra Russland. Grepp nektet å avgi forklaring, men begjærte seg skyldig og tok på seg hele ansvaret. Politiet ble etter hvert klar over at litteraturlageret ikke var i Folkets hus, men i Arbeidersamfunnet rett rundt hjørnet. Fra Arbeidersamfunnet til politistasjonen i Møllergata ble det fraktet i alt 4 – 5 hestelass med litteratur.

Den 4. januar 1921 dukket det opp et brev adressert til Rudolf i postkassen i Hasleveien 40. Her stod det: «De bes omgående henvende Dem til Møllergaten 19 hos vakthavende som vil føre Dem til avhør hos herværende myndighet.» Rudolf Nilsen møtte til politiforhør, men han nektet å avgi forklaring og ble dermed satt fri igjen. Han hadde ikke mer enn kommet hjem igjen, før han det kom beskjed om at han skulle komme tilbake på politistasjonen. Nå ble han satt i arrest fordi han nektet å avgi forklaring. Han ble i de følgende dager utsatt for mer tøffe forhør. Avisen *Social-Demokraten* beskrev forhørene slik: «Han underkastes åndelig tortur i fængslet for at tvinges til at forklare sig».

Noen dager etter kom saken opp i forhørsretten der sakfører Trygve Lie – den senere utenriksminister og FNs første generalsekretær – var Rudolf Nilsens forsvarer. Rulle ble frikjent og sluppet fri. Nå ble det feiring, først i Folkets hus, senere på Rulles hybel. Venner fra skolen kom med blomster til ham. En venninne hadde lagt et kort inne i buketten der var det skrevet noen linjer fra salmen «Alltid freidig når du går»: «Kjemp for alt hva du har kjær, dø om så det gjelder».

Påtalemyndighetene anket til neste rettsinstans, meddomsretten. Våren 1921 var det en stor debatt om litteraturforbudet både i Stortinget og i avisspaltene. I slutten av januar 1921 hadde psykiateren

og samfunnspolitikeren Johan Scharffenberg et lengre innlegg i Social-Demokraten der han bl.a. skrev: «Al radikal intelligens i landet bør reise sig mot dette taapelige forsøk paa at stænge kommunistisk litteratur ute, samtidig som regjeringen ikke gjør det mindste for at stanse de uhyrligste løgne om Ruslands nuværende regjering. Vi bør frabede os, at en regjering, hvis samlede intelligens er Lenins saa uendelig underlegen, vil bestemme, hvilke bøker vi skal ha lov til at læse.»

Saken mot Kyrre Grepp og Rudolf Nilsen kom opp i meddomsretten i juli 1921. Her ble Kyrre Grepp dømt til å betale 1 000 kr i bot, subsidiært 30 dagers fengsel, mens Rudolf William Nilsen ble dømt til å betale 100 kr i bot, subsidiært 10 dagers fengsel. Saken ble anket videre til Høyesterett. Her falt dommen den 7. desember 1921. Den kongelige resolusjonen av 6. november 1920 ble erklært ulovlig, og de tiltalte ble frifunnet. En stor seier for trykke- og ytringsfriheten i Norge!

Folkets Hus (den midterste bygningen i bakken ferdig i 1907) slik det så ut i 1924. Her hadde Arbeiderpartiet lokaler i 5. etasje. Bildet viser utestengte arbeidere som har samlet seg på Youngstorget under storlockouten. Selv om torgets offisielle navn fra 1852 til 1951 var Nytorvet, ble det i alle år kalt Youngstorget på folkemunne. Rudolf Nilsen hadde en sterk tilknytning til Folkets hus både ifm. smuglersaken, som medhjelper på Arbeiderpartiets pressekontor og i perioden som sentral bidragsyter til bladet «Rebell». (Foto: Conrad M. Bringe / Arbark)

Fest og alvor på Rulles hybel.

Samværet og samtale/diskusjonene med åndsfrender – «firerbanden» ispedd nye bekjensker – betød fremdeles mye for Rudolf Nilsen. Disse sammenkomstene foregikk ofte på hybelen til Rulle. Han skal ifølge Arne Paasche Aasen ha hatt en omflakkende hybeltilværelse i årene før han giftet seg: «Stadig trakk han dem opp på hybelen til seg og så ble det fest og moro. Han førte i det hele tatt et uregelmessig liv. Det ble derfor alt for bråket for gretne vertinner, og så kom oppsigelsen. Han skiftet hybel ofte.» Denne uttalelsen kan tyde på at Rulle første en omflakkende hybeltilværelse rundt i

Kristiania. I det store og hele bodde han stort sett i Hasleveien 40 hos sin onkel og tante. Det var av økonomiske grunner. Han hadde jo ingen fast jobb eller faste inntekter. Mest støtte skal han ha fått fra morfaren. Men selv det var ikke nok til å dekke utgiftene til hans bohemagtig liv hvis han skulle ha betalte husleie i tillegg. Hos tanten og onkelen betalte han lite eller ingenting for kost og losji.

Paasche Aasen har skildret stemningen på disse sammenkomstene på Rulles hybel i sangen «Hybel» fra 1921. Temaene under «bordlampens flakkende lysskjær» var først og fremst politikk og dikterkunsten, som besunget i vers 3 og 5:

Og Liebknecht og Lenin og Trotsky

var helter i heltes mund –

Dem fulgte vor unge beundring

paa togt over jordens rund.

Men Heine og Byron og Whitman

og Øverland, Wildenvey, Bull,

de skjænket os tusinde glæder

som ei kan betales med guld.

Diktets siste vers er et takkevers for de fine kameratstunder:

En tak for hver eneste aften

med mindernes kjærtegn og kys,

Vi nærret vår nølende ungdom

med prat ved en te à la russe.

Arne Paasche Aasen fotografert i debutåret 1921- Rulles beste kamerat fra gymnastiden og fram til Rulles død i 1929 selv om de de stod på hver sin side etter partiskismaet i 1923. (Foto: Borgens Atelier/Arbark.)

Rulles journalistkarriere.

Samtidig med at Rudolf Nilsen studerte sosialøkonomi ved Universitet utøvte han et sterkt politisk engasjement. Han var et aktivt medlem i Norges kommunistiske Ungdomsforbund der han også holdt foredrag fra tid til annen. Den tidligere ungdomsorganisasjonen til Det Norske Arbeiderpartiet (DNA), Norges sosialdemokratiske ungdomsforbund, hadde ved DNAs innmelding i den kommunistiske Internasjonale i 1918 og godtakelsen av Moskvesene byttet navn til Norges kommunistiske Ungdomsforbund, NKU.

Fra høsten 1921 til våren 1923 var han en ivrig medarbeider i vittighetsbladet «Rebell» sammen med bl.a. kameratene Arne Paasche Aasen og Henry Harm, den sistnevnte sågar redaktør en periode. «Rebell» var en motvekt mot det mer kjente vittighetsbladet «Hvepsen» som ble utgitt av det sosialdemokratiske partiet (som var dannet etter å ha brutt ut av Arbeiderpartiet i 1921 på grunn av Moskvesene) hadde utviklet seg mer og mer mot høyre og i antisovjetisk retning. «Rebell» var på 8 sider og kom ut hver lørdag. Ideen om å utgi et slikt blad skal opprinnelig ha kommet fra Kyrre Grepp. I «Rebell» hadde Rulle nesten ukentlig et humoristisk dikt, som regel med en klar brodd. Innimellom kunne han også skrive satiriske prosastykker i bladet.

Et av hans dikt het «Lenin til Vesteuropa» og omhandlet en tantes (kanskje hans egen i Hasleveien?) frykt for Lenin:

Jeg har en fornem tante

som leser en avis.

Og her forleden bandte
den gamle guvernante
paa sit fornemme vis.

Det var ved middagsbordet
(jeg spiser gratis der)
at tante tok til orde
og slog saa haardt i bordet
at onkel skvat især.

Hun bad at Herrens naade
maa være rik mot os,
naar djævlen slik skal raade
og sende Lenin baade
til London og til Moss!

Hun talte - mens jeg spiste
En hel chateaubriand!
Tænk at de lot sig friste
og helt ut overliste
først Lloyd George og saa Briand!

Tænk slike fine lorder
skal hilse pent på ham!
Si, kjæmper man paa kaarder
mot Lenin og hans horder?
Nei himmel, hvilken skam!

Jaa tante hun er plaget
av mange tunge ting.

I dag har nabo'n klaget
for tantes hund har jaget
hans søte kat omkring!

Perioden hans i «Rebell» fra bladets start i oktober 1921 til og med nr. 18 i 1923 da bladet opphørte, var på en måte hans lærlingperiode som dikter. Bare ett av diktene fra «Rebell», «Mesteren», valgte han å ta med i sin første diktsamling «Paa stengrund» fra 1925. Det handlet om Jesus Kristus som revolusjonær og ble utgitt i «Rebells julenummer. De to første linjene var: «I stallen i Betlehem fødtes i kveld den eneste sønn av Vårherre». Her trekker han fram de «vanlige folk» som Guds sønn omgikk med, «en fisker, en snekker, en smed!» og at han pisket de rike «med svøper og ord: i dem hadde ondsvinnet røtter». Avslutningsverset i diktet «Mesteren» lyder:

«I dag vet man best, hvem han virkelig var:

De fattiges herre og mester.

Og fort det ikke skal glemmes, så har

vi kirken med paver og prester.

Så slipper de rike å huske på det.

Så feirer de julen i fred.»

Rulle skrev også regelmessig dikt, artikler og noveller i «Klassekampen», organet for ungdomsbevegelsen til Arbeiderpartiet før partisplittelsen 3. november 1923.

Splittelsen i partiet fikk stor betydning også for Rulles journalistkarriere. Som nevnt tidligere var årsaken til partisplittelsen hvorvidt partiet skulle være tilsluttet Komintern eller ikke, dvs. om partiet skulle være et selvstendig norsk parti eller underlagt eksekutivkomiteen i Komintern. Flertallet på landsmøtet ville at Arbeiderpartiet skulle melde seg ut. Mindretallet marsjerte da ut av landsmøtesalen, dro til Arbeidersamfunnet Østs lokaler på Grønlandsleiret 26 og dannet et nytt parti, Norges Kommunistiske Parti (NKP) som fortsatt skulle være medlem av Komintern. Bortsett fra forholdet til Komintern, var ikke de politiske forskjellene så store mellom Arbeiderpartiet og NKP. Arbeiderpartiet var fremdeles et revolusjonært parti i mange år etter splittelsen ifølge partiprogrammet.

Grønlandsleiret på begynnelsen av 1900-tallet. Grønlandsleiret 26 er det fem etasjes bygget i bakgrunnen til venstre (neste huset er nr. 28, kjent som «plakathuset» i dag.) Her lå Østre Arbeidersamfunn der NKP ble stiftet etter bruddet med Arbeiderpartiet lørdag 3. november 1923. Huset ble revet i forbindelse med saneringen av Enerhaugen.

Rulle deltok også aktiv i partistriden på mindretallets side selv om han ikke spilte noen fremtredende rolle. Allerede på første virkedag etter opprettelsen av det nye partiet, mandag 5. november, kom det første nummeret av det nye partiets hovedorgan ut – «Norges Kommunistblad». Medarbeiderne hadde jobbet på spreng i helgen for å få den nye avisen klar. Rulle var en sentral journalist og medarbeider i avisen fra dag en. Arbeidet i «Norges Kommunistblad» ble hans hovedbeskjeftigelse og -levebrød i årene framover.

I avisen skrev han mange petitartikler under psevdonymet Pist eller Rulle om dagsaktuelle ting. Disse artiklene med sin rammende, ironiske og morsomme stil slo normalt bedre an blant avisens lesere enn lange, velskrevne artikler. Rulle dekket også avisens stortingsstoff i 1 ½ år fra slutten av 1923.

På denne tiden var det hele tre arbeiderpartier i Norge, moderpartiet Arbeiderpartiet, Norges Sosialdemokratiske parti og Norges Kommunistparti. Det skapte mye politisk uro på venstresiden. I tillegg var det harde kamper i arbeidslivet med streiker og lockout, kampen mot streikebrytere og bruk av politi og militære for å beskytte streikebryterne. Det var også en sterk antimilitaristisk agitasjon blant partifolkene både i Arbeiderpartiet og NKP. Mange måtte i fengsel med Martin Tranmæl, Oscar Torp og Einar Gerhardsen som de mest kjente sett i ettertid. Dette var dominerende temaer i avisen «Norges Kommunistblad». Rulle skrev en artikkel der han påpekte at fengsel hjelper for kommunister i betydningen at han kommer ut av fengslet enda mer forbitret på samfunnsforholdene enn før. «Og en kommunist gaar til sin gjerning ti ganger mer beslutsomt, ti ganger mere glødende og kan hende ti ganger klokere efter et fengselsophold end før.»

I løpet av de fem årene Rulle jobbet som journalist i Norges Kommunistblad, skrev han også om litteratur og om teater både i og utenfor Norge. Han offentliggjorde også en rekke av sine mest kjente dikt, spesielt de mest agitatoriske og revolusjonære. Reisebrev fra utlandet skrev han også i avisen.

For sin avis dekket han også rettsaken mot en venn av ham selv, den unge tysk-jødiske kommunisten Harald Klas fra Heimdalsgata 38, som ble anklaget for politisk oppvigleri og oppfordring til revolusjon. Dekningen av saken, spesielt i Aftenposten, inneholdt klare antisemittiske utsagn om den anklagede. Både denne rettssaken og ikke minst den store jernstreiken i Norge mellom oktober 1923 og mai 1924 har sikkert vært en inspirasjonskilde for Rudolf Nilsen til å skrive diktet «Svar» der første verset lyder:

«Tvers gjennom lov til seier!

Ikke går der andre veier

til vårt drømte, frie land.

Før vi tramper ned og skaffer

vei i lovens paragrafer

er vi treller alle mann.»

Rulles teaterkarriere.

Noe som ikke må glemmes, var at Rulle også hadde en karriere på de skrå bredder – på teaterscenen. Det skjedde i Samfundsteateret som tilhørte Kristiania Samfundslag av Det norske Arbeiderpartiet. Teateret skal ha ligget brakk noen år, men i oktober 1921 stod en flunkende ny scene klar i Kristiania Arbeidersamfund i Torvgata 14. Det første stykket som ble satt opp het «Ungdom» og var av en tysk forfatter. Det ble ingen stor suksess. Heller ikke mer lettfattelige komedier ble populære blant dette mer revolusjonære publikum enn de som gikk på de mer «borgerlige» teaterscener.

Med den nye teatersjefen, Peder Jensen, våren 1922, skjedde det en forandring. I juni 1922 ble det startet opp en tre måneders teaterskole med tanke på å skolere skuespillere til et nytt og progressivt teater. Blant lærerne var både Arne Paasche Aasen og Rudolf Nilsen. Deres erfaring var fra skriving og opplesing av egne og andres dikt fra scenen på Samfundslagets møter.

Det ble i Samfundslagets regi dannet en egen revy- og kabaretgruppe under dansken Louis Bingesbøls ledelse. Kjernen i denne gruppa var Rudolf Nilsen, hans tilkomne hustru Ella Quist Kristoffersen, Arne Paasche Aasen og hans kone Vaps. Navnet på gruppa var Den røde Hane. I forestillingene brukte Rulle mye av det han hadde skrevet i Rebell. Rulle holdt det gående et par år i Samfundsteateret. Mest kjent er han kanskje for startnummeret i Røde hane revyen «I skyggen av Karl Johan». Her satt Rudolf Nilsen helt alene på scenen ved et bord der det lå en hodeskalle. Mens en enkel lysstråle var rettet mot hans ansikt, bordet med hodeskallen og hånden med en brennende sigarett framførte han sitt dikt «Askebeger». Diktet ble tatt med i hans første diktsamling «På stengrunn».

Det viktigste resultatet av hans engasjement i Samfundsteateret på det personlige plan var at det var her han ble kjent med kvinnen han skulle gifte seg med, noe vi kommer tilbake til i del 3.

Rulles studier i sosialøkonomi.

Hvordan kunne Rudolf Nilsen kombinere alle sine aktiviteter med et krevende studium i sosialøkonomi som han startet på høsten 1920? Det klarte han da heller ikke. Allerede høsten 1920 begynte han å miste interessen for tørre akademiske forelesninger framfor å delta i det langt mer spennende smuglerprosjektet til Kyrre Grepp. Senere kom det andre oppgaver, først og fremst journalistarbeid og litterære bidrag i form av dikt og prosatekster til diverse aviser og blader som nevnt over. Studiene fikk stadig mindre prioritet og i 1922, etter to år, forlot han studiene for godt. Hans viktigste bidrag i livet var fra da av å jobbe med å forandre samfunnet – skape et land «hvor Nr. 13 ikke er!» – og det gjorde han best gjennom politisk arbeid og gjennom diktningen.

Rulles reisevirksomhet.

Utenlandsreisene betød mye for Rudolf Nilsen, fra hans første reise til Tyskland med kameraten Arne Paasche Aasen i 1922 fram til hans siste reise til Spania og Frankrike våren 1929 - en reise som endte med hans død i Paris.

De siste fire årene av hans liv var på mange måter de viktigste og mest begivenhetsrike årene i hans altfor korte liv. Han levde i det som synes å ha vært et godt ekteskap, han foretok mange spennende og opplevelsesrike reiser både i Vest-Europa og ikke minst til det «forjettede» land Sovjetunionen samtidig som han fikk bedre tid til å dyrke sitt beste og mest unike talent – dikterevenen. Samlivet med hans kjære Ella og hans viktigste reiser kommer vi tilbake til i hhv. del 3 og 4.

Rulles dikterkarriere.

Rulle begynte som nevnt tidlig å skrive dikt. Han likte også å framføre andres dikt. På lørdagsmøtene til Samfundslaget var han og Paasche Aasen faste opplesere av både egne, men først og fremst andres dikt. Han var også imponert over at Arne Paasche Aasen som var på Rudolfs alder, hadde kjent den unge og lovende arbeiderdikteren Thorleif Auerdahl. Auerdahl jobbet til daglig som industriarbeider og bodde i Schleppegrells gate på Grünerløkka. I tillegg til diverse dikt i «Klassekampen» kom Auerdahl med sin første og eneste diktsamling, «Digte», i 1917. Ingen dikter har trolig vært til mer inspirasjon for Rudolf Nilsen egen utvikling som arbeiderdikter. Faltin Bjørnsen sammenlikner dem slik i innledningen til sin biografi om Rudolf Nilsen. Begge kom fra samme miljøet: «Østkantens gater og leiekaserner. Deres dikt er preget av arbeids- og fabrikklivet og arbeiderklassens kamp.» Det er uklart om Rudolf møtte Auerdahl i virkeligheten da Auerdahl døde av tuberkulose allerede sommeren 1918 før Rudolf Nilsen ble kjent med Arne Paasche Aasen.

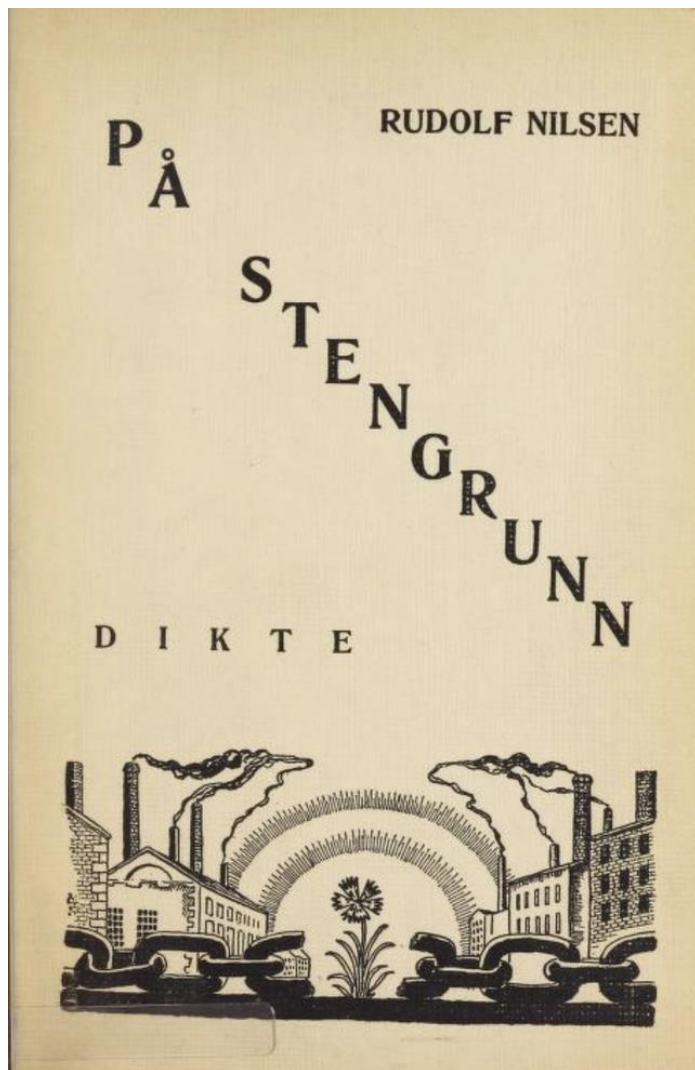
Tegning av industriarbeideren og arbeiderdikteren Thorleif Auerdahl, opprinnelig fra Drammen, som hadde stor innvirkning på Rudolf Nilsens utvikling som dikter. Auerdahl døde også tidlig av tuberkulose, bare 23 år gammel, i 1918.

Selv om Rudolf Nilsen hadde publisert mange enkelt dikt og prosatekster i diverse aviser og tidsskrifter, var det hans første diktsamling «På stengrunn» som gjorde han kjent og populær som dikter.

«På stengrunn»:

Den 2. desember 1925 kom «På stengrunn» ut på andelsforlaget Ny Tid. For å påkoste utgivelsen var det trykket en reklame på side 4 i bokomslaget som henstilte til leserne å røyke en virginiasigarette til 55 øre for 10 stykker.

Samlingen var på 23 dikt fordelt på 46 beskjedne sider. Allikevel innvarslet denne diktsamlingen noe helt nytt. Ikke et eneste dikt var likegyldig ifølge Rulles biograf Johan Faltin Bjørnsen. Han fortsetter omtalen av debutboka slik: «Han skildrer arbeidernes drømmer, deres lengsler og mål. Det er som om hvert enkelt dikt var sprunget fram av deres eget sinn. Den lille boken var en stor begivenhet i norsk litteratur. Hans stoff var nytt. Han viste at det gikk an å synge om grå leiekaserner, fattigfolks gater, rykende fabrikkkorstener, asfalt, maskiner, buelamper og radioantenner. Nilsen viste at en skald kunne synge om noe annet enn blomster, måneskinn og kvinner.»

Omslaget på originalutgaven av Rudolf Nilsens første diktsamling. Fabrikkene med røyken fra pipene viser hvem diktene er skrevet for. De brutte lenker symboliserer hvordan arbeiderklassen skal bryte sine lenker til kapitaleierne gjennom å skape et klasseløst samfunn.

Diktsamlingen starter med diktet «På stengrunn» og avsluttes med «Bjerkene på Nybroen». Her tas med de tre versene som utgjør diktet «På stengrunn». Den anslår tonen eller «ånden» i diktsamlingen:

De unge bjerkene i svarte byen
De står og bruser med sitt lyse løv,
Som om de åndet store skogers vårluft
Og ikke skorstensrøk og gatestøv.

De løfter tappert sine tynne grener
Og lar dem svaie under vårens sus

Og varme seg i solens gode stråler,
Som flommer inn imellem gatens hus!

Men de blir aldri som de store trærne,
Som står og suser ute i det fri.
Slik er det når man vokser op på stengrunn
og bare har en drøm om skog og li.

Av andre kjente dikt i denne samlingen nevnes «Storbynatt», «Fedreland», «Bekjennelse», «Mesteren», «Arbeidsløs jul», «Haven», «Bestefar» og «Bjerkene ved Nybroen». Noen av dem har vi tidligere stiftet bekjentskap med, helt eller delvis. Den første diktsamlingen fikk gjennomgående en meget god mottakelse.

Arnulf Øverland bet seg spesielt merke til «Sang til jorden» da han omtalte debutanten: «Her er en ung mann som befinner seg i føling med sprogets veldige naturkrefter, og som en dag vil råde over dem.»

Det ble en heidundrende feiring for debutanten på Dovrehallen med hele «firerbanden» og kamerater fra NKP til stede. Den dagen han fikk sitt første honorar for diktsamlingen fra forlaget på kr. 1000, var det tid for nok en skikkelig fest for trekløveret Rulle, Paasche Aasen og Harm. Om natta kunne de tre høres syngende rundt i gatene i byen. Det endte med at de ble brakt til politistasjonen der Rulle ertet politiet slik at han måtte tilbringe natten i arrest. Da han kom ut igjen, stod de andre og ventet på ham slik at de kunne fortsette å feire. Hele beløpet skulle brukes til festing. At kona hans ble sinna kunne ikke hindre at han klarte å gjennomføre forsettet.

Året etter, i 1926, ble hans annen diktsamling utgitt, «På gjensyn».

På gjensyn:

Diktsamling inneholdt 37 dikt inneholdt også mange dikt som fremdeles er kjente og kjære. Det gjelder spesielt diktene «På gjensyn», «Nr.13», «Gategutt» og hans kanskje aller mest kraftfulle dikt «Revolusjonens røst». Rulle mente at dette var hans mest vellykkede dikt. Nordahl Grieg har omtalt diktet slik: «Som hugget i marmor».

Men det er mange andre dikt som også fortjener å bli lest i dag. I del 4 skal vi komme tilbake til noen dikt han skrev i forbindelse med sine to reiser til framtidens land, 1920-årenes Sovjetunionen eller Russland.

Han utgav aldri mer enn to diktsamlinger mens han levde. Hans tredje og siste diktsamling ble utgitt i 1929 etter hans død.

Hverdagen:

Den tredje diktsamlingen inneholder 32 dikt. Diktet «Midt i byen» kommer vi tilbake til i del 3. Det aller siste diktet i samlingen, «Russisk riveria» kommer vi tilbake til i del 4 der vi trekker tråden helt fram til vår tid. Av andre kjente dikt fra førstegangsutgaven er «Tilbake til livet» som starter med

«Om bord i en husbåt i ælva» og avsluttes med «Du redda vel flaska, Kal?», «Viggo Villmann» om skoletaperen Viggo Olsen som ble sjømann og endte sitt liv etter å ha blitt slått over bord av en bråttsjø, «Kalsen» som starter med setningen «I kveld er Kalsen full igjen», «Jeg hadde tenkt» som handler om gjensynet med en gammel flamme på gata, og «Gartnerløkka» om den lille pjokken som lå og lukte i en turnipsåker i en av de mange gartneriene på Rodeløkka på den tiden. I senere utgaver av samlingen «Hverdagen» ble tatt med ytterlige tre dikt hvorav «Svar» er omtalt tidligere i del 2 og «En sørgelig vise» som ble mektig populær som politisk vise på 1970-tallet. Første verset lyder som kjent:

I sekretariatet

der kan de dyktig prate.

De har slik sympati

Når tungen er på gli

Med modig kamp og dristig tross

Og vil så gjerne lede oss

I sekretariatet.

Ingen tvil om at hans ry som vår største og mest genuine arbeiderdikter skyldes hans bakgrunn og oppvekst på Grønland og Tøyen. Det gjennomsyrrer de fleste av hans dikt, både de som skildrer livet på Østkanten og de som forespeiler muligheten – drømmen – om et helt nytt samfunnssystem «à la russe».

Han er blitt kalt proletardikter selv om han aldri selv var proletar, han var ikke en gang en arbeider, men han kom fra en solid arbeiderklassebakgrunn. Selv var han bare en «halvstudert røver» som levde mer som en bohem fjernt fra en arbeiders tilværelse selv om han heller ikke hadde flust med penger fra jobben som journalist i Norges Kommunistblad.

Alle diktsamlingene er dypt forankret i hans oppveksts skrinne jord, dvs. asfalt og stengrunn fra hans oppvekst på Grønland, Sofienberg og Tøyen gjødslet med håp om et nytt og fruktig jordsmonn for arbeiderklassen, som Russlands og Ukrainas svarte og grøderike muld.